

Södertörns högskola | interkulturell lärarutbildning mot förskola,
erfarenhetsbaserad

Utbildningsvetenskap C | Självständigt arbete 15 hp | Vårtermin VT-15

Förändring som väckte känslor, när olika världar möts

- En essä om samverkan i förskolan

Av: Sanna Agneby Pitkonen

Handledare: Ursula Naeve-Bucher

Abstract

Title: A change that awakened feelings, when different worlds meet – An essay on cooperation in preschool

Author: Sanna Agneby Pitkonen

Mentor: Ursula Naeve-Bucher

Term: Spring 2015

This essay deals with the complexity that I perceive in the collaboration processes between preschool and parents. In the essay I present my interpretation of two self-perceived situations where my experience has been that the cooperation has not worked satisfactorily for either part. As a basis for my conclusions I use different theories and studies within the domain. My own experiences - both from ten years of working in preschool as well as from an eight-year experience of being a parent also comes into use. The purpose of my essay is to investigate how different horizons of understanding can come into collision, and how limitations in our own understanding of the perspectives of others can complicate collaboration between educators and parents.

In the first story I discuss a situation where, in my professional role, I go into a conflict with a parent about how we have chosen to implement some changes. Here I am faced with the fact that my professional role requires me to inform the parent about the work team's motivation for change. In the second story, I am situated in a private role and I am engaged in a dialogue on how the educational work in preschool might look like and why. Finally, I examine my own actions as a professional worker in preschool - from a parental as well as from a professional perspective - and also the opinions and actions of the two parents that occur in my stories.

Keywords: Preschool, Parents, Understanding, Communication, Collaboration, Professionalism

Sammanfattning

Titel: Förändring som väckte känslor, när olika världar möts – En essä om samverkan i förskolan

Författare: Sanna Agneby Pitkonen

Handledare: Ursula Naeve-Bucher

Termin: Våren 2015

Den här essän handlar om komplexiteten som jag upplever i samverkan mellan förskolan och föräldrarna. I uppsatsen presenterar jag min tolkning av två egenupplevda situationer som jag gestaltat i två olika berättelser. Min upplevelse är att samarbetet inte fungerat tillfredställande för någon av parterna i berättelserna och därav handlar uppsatsen om just samverkan men även förståelse då jag ser det som en bidragande faktor. Till min hjälp använder jag mig av olika teorier, undersökningar och studier på området. Min egen erfarenhet av att dels tio år som yrkesverksam inom förskolan men även en åttaårig erfarenhet av att vara förälder, kommer också till användning. Syftet med min essä är att försöka undersöka hur olika förståelsehorisonter kan kollidera och hur begränsningar i den egna förståelsen för andras perspektiv kan försvåra samverkan mellan pedagoger och föräldrar.

I den första berättelsen gestaltar jag en situation där jag i min yrkesroll hamnar i konflikt med en förälder över hur vi valt att genomföra vissa förändringar. Här står jag inför det faktum att jag i tjänst behöver nå föräldern med arbetslagets motivation av förändring. I den andra berättelsen befinner jag mig i en privat roll och för en dialog om hur det pedagogiska arbetet inom förskolan kan se ut och varför. Utifrån ett föräldraperspektiv samt ett professionellt perspektiv kommer jag sedan att undersöka mitt eget agerande som yrkesutövare inom förskolan men även de åsikter och agerande som de två föräldrarna som förekommer i mina berättelser ger uttryck för.

Nyckelord: Förskola, Föräldrar, Förståelse, Kommunikation, Samarbete, Professionalitet

Innehållsförteckning

Abstract	1
Sammanfattning.....	2
Berättelserna.....	4
Förändring som väckte känslor	4
Utveckling lärande och slitna toppar	5
Kort reflektion	7
Syfte	8
Frågeställning	9
Metod	9
Begreppsbeskrivning	12
Reflektion	13
Föräldraperspektiv.....	13
Första kontakten med förskolan en introduktion.....	13
När det inte bara ”flyter på”	15
Riskerar mitt barn bli utanför?	16
Den individuella förståelsen.....	19
Förförståelse och föreställningar	19
Förförståelsen och tidsandan	20
Dubbla roller.....	22
Professionellt perspektiv	23
Mitt uppdrag utifrån läroplanen.....	23
Fördomar och den andres fel	24
Jag och ”Rösten”- ett känsloladdat samtal	25
När allt bara flyter på.....	29
Den viktiga samverkan	31
Tydlighet men på vilket sätt?	31
Samarbete ur ett barnperspektiv	34
Slutord	36
Litteratur.....	37
Övrigt	38

Berättelserna

Förändring som väckte känslor

Jag trycker på grön lur, sätter telefonen till örat och svarar med den nu mer automatiserade hälsningsfrasen som innehåller mitt namn och namnet på avdelningen jag arbetar på. Rösterna i andra ändan är till en början lugn och saklig, när den förklarar vem den är och i vilket ärende den ringer. Men jag upplever att det ligger en irriterad och stressad ton bakom den.

Tio minuter senare har jag likt en ninja försökt att parera de verbala slag som riktas mot mig och den verksamhet jag arbetar i. Det rösterna uttrycker handlar om allt ifrån samhällets syn på människan och individen, till vikten att få vara med sina närmsta kamrater. Alltifrån genus frågor och till, som rösterna uttrycker, min ”övertro på pedagogiken”.

Jag känner att hjärnan går på helvarv. Tankarna snurrar i huvudet, någonstans känner jag en trygghet i att jag kan argumentera för de beslut som fattats. Beslutet är väl igenomtänkt och som jag ser det motiverat från min och mina kollegors sida sett. Trots att jag gång på gång med en tydlig och lugn stämma försöker förklara hur och varför vi tänkt som vi tänkt, så känns det som om rösterna på andra sidan inte förstår mig. Jag är helt chockad över denna reaktion från vårdnadshavaren, och chocken får mig att känna mig mer och mer osäker. Allt jag säger verkar göra rösterna mer och mer upprörd. Jag tänker på att jag måste hålla mig professionell. Att jag är i tjänst. Jag anstränger mig för att tala med en lugn röst, vilket bara verkar göra saken värre. Jag försöker få rösterna i andra ändan att lugna ner sig genom att uttrycka ”jag vill gärna ta den här diskussionen med dig, men då behöver vi båda lugna ner oss lite så vi kan föra en ordentlig dialog”. I samma sekund som det sista ordet lämnar mina läppar, ångrar jag det jag sagt. I andra ändan luren ger rösterna svar på tal ”DU säger inte åt mig att lugna ner mig! Det är precis det här som är problemet, att man fan inte får vara som man är! Så här är jag när jag är upprörd, Okej!!”. Först vill jag bara krypa ur skinnet. Men sakta växer en känsla av raseri inom mig ”jag är väl för fan också som jag är. Och jag tycker att det är jätte jobbigt att bli utskälld på det här viset!”, tänker jag, men säger inget om det. Istället tänker jag på min professionalitet igen, ”jag är i min yrkesroll och rösterna i sin privata roll”, upprepar jag som ett lugnande mantra i mitt huvud. Jag fortsätter att ödmjukt försöka parera, utan något vidare resultat.

Samtalet bryts och jag känner hur tårarna trycker bakom ögonen. Jag går in till Eva som arbetar i köket. Hon ser på mig och går fram och ger mig en kram. Tårarna rinner ner för mina kinder och jag snörvlar i hennes famn. Telefonen ringer i min hand, jag vill inte svara, orkar

inte. Efter två påringningar tar jag tillslut ett djupt andetag och svarar. ”Förlåt, men batteriet tog slut i telefonen”, svarar jag. Rösterna på andra sidan är lite lugnare nu, men fortfarande bestämd och förklarar att det känns som om jag ”klappat den på huvudet” och att den faktiskt tycker att det är ”helt fördjävligt”. Den rösterna förklarar går rakt in i hjärtat på mig och jag funderar på vad som kunde gått så fel. Jag funderar på om samtalet verkligen handlat om de nya gruppindelningarna eller om det i själva verket stod för något helt annat. Klart jag var beredd på att någon av våra föräldrar förmodligen skulle ifrågasätta hur vi valt att organisera oss. Mest för att jag upplever att våra föräldrar alltid tenderar i att ifrågasätta det som är nytt... Men detta? Denna reaktion för att barngruppernas sammansättning omorganiserades. Det är ju inte ens så att vi har flyttat barn mellan olika avdelningar. ”Förlåt det var inte min mening att få dig att känna så”, förklarar jag och känner att jag verkligen är uppriktig. ”Som jag förstår det så önskar du att ditt barn ska få vara i samma grupp som de två barn som du talade om tidigare...” rösterna i andra änden avbryter mig plötsligt med en djup suck. Med en helt lugn stämma som låter som vanligt igen säger den, ”nej det behövs inte” och fortsätter, ”jag litar på att ni har koll på hur ni delar in grupperna, det är mer en princip sak att ni anser att ni kan gå in och försöka förändra hur människor är”. Jag blir helt stum och tänker att det är just att tillåta och stödja individen i att vara som den är som jag försökt att förklara under den första hälften av samtalet. Innan det spårade ut helt och jag istället riktade in mig på att försöka avsluta det på effektivt sätt. Det är ju ett av syftena med gruppindelningen att låta individens förmågor få växa i samspel med andra.

Rösterna ber om ursäkt för att den brusat upp. Djupt ner i maggropen får jag ändå känslan av att saken inte alls är utredd. Varken jag eller rösterna har nog fått fram det vi egentligen ville ge uttryck för. Trots känslan så avslutar vi samtalet med ett ”ha det bra, vi ses sen vid hämtning”.

Utveckling lärande och slitna toppar

”Vad är det du ska bli egentligen”, Klas stannar upp med saxen hängande i luften och våra blickar möts i spegeln. ”Förskollärare”, svarar jag. Klas tar kammen och drar den genom mitt risiga hår. ”Okej, och då jobbar man med sexåringar i skolan va?”, frågar han vidare nu med blicken fäst vid mitt hår. ”Ja, det kan man ju göra om man vill. Men jag arbetar i förskolan”, svarar jag lugnt tillbaka. Klas fortsätter att dela upp benor och sätta upp olika delar av håret på mitt huvud. ”Jaha men hur länge pluggar man då”, undrar han. ”Det är en tre och ett halvt års högskoleutbildning. Men jag går erfarenhetsbaserat, så då är den bara tre år”, svarar jag. Klas tittar upp i spegeln igen och jag ser att han ser frågande ut så jag förklarar vidare vad den erfarenhetsbaserade utbildningen går ut på. Jag berättar att jag har arbetat inom förskolan

innan jag börjat studera och att jag nu studerar heltid, men att jag jobbar samtidigt då utbildningen delvis är på distans. Klas nickar medan han fortsätter fixa med mitt hår.

Klas berättar om förskolan som hans dotter Elin går på, hur de blir sura när han blir lite sen. Han förklarar att det är jobbigt för honom att lämna vid nio då han själv börjar jobba sent. ”Har ni något krav på att man måste lämna någon speciell tid, där du jobbar”, frågar han. Jag funderar en stund och svarar sedan ”det beror på. Om vi har någon aktivitet inplanerad så önskar vi nog att barnen kommer till senast nio, men det är ju också beroende på hur barnet fungerar vid lämning. Vissa barn lämnar föräldern utan problem och sätter sig snabbt in i det vi gör utan att störa de andra. Då är det ju inga problem, egentligen”.

Klas berättar att personalen på hans dotters förskola hävdar att det är viktigt att alla barn är på plats senast nio eftersom att de arbetar med projekt och att Elin missar massor om hon inte blir lämnad i tid. Han verkar lite upprörd och berättar att de alltid har gruppaktiviteter. Han fortsätter prata och jag får snart en känsla av att han har en väldigt negativ inställning till den verksamhet som bedrivs.

Jag börjar tänka på min egen arbetsplats och hur olika det kan se ut mellan olika avdelningar. Vissa väljer att ha fasta dagar med olika projektgrupper medan andra väljer att låta projektet eller temat genomsyra barnens vardag. Klas avbryter mina tankar och säger ”det var inte alls likadant när hon började. På småbarnsavdelningen var de inte alls lika hårda. Där gjorde det inget om man blev lite sen. Då var de ute på gården på förmiddagen och lekte så åt de lunch och vilade. Klart att de målade, höll på med lera och lekte med vatten ibland, men det kändes som att det var för att barnen skulle ha lite roligt. Nu är det ju som någon typ av skola”. Jag förstår vad Klas försöker förmedla. Jag har många gånger funderat i dessa banor själv. Ändå känner jag behovet av att försvara mitt yrke och att verksamheten förutom omsorg även måste innefatta utveckling och lärande.

Klas står nu upp och kammar en passé rakt upp för att sedan klippa av dryga fyra centimeter av mina slitna toppar. Jag harklar mig och säger sedan ”jo det låter ju tråkigt att de verkar ha någon typ av styrd aktivitet varje förmiddag, samtidigt har ju verksamheten som mål att arbeta med utveckling och lärande utifrån läroplanen. Det kan man ju dock göra på olika sätt...”.

Klas avbryter mig ”jo, jag fattar det, men vad fan hände med att låta barn vara barn. Det är ju säkert jätte vettigt med förskolan och så, men varför kan det i så fall inte finnas bra alternativ att välja på om man bara vill att ens barn ska ha roligt och få leka med det dem vill hela dagarna. Varför kan man inte välja att sätta sitt barn på ett dagis? Måste man fokusera på att

lära barn hela tiden, räcker det inte med att de ska gå i skolan i typ halva livet?”. Jag blir först lite ställd av Klas utlägg. Det får mig att tänka på min roll som förälder och hur jag vill att mina barn ska växa upp. Jag återhämtar mig snabbt och kontrar med, ”jag förstår din frustration, jag hade inte heller uppskattat att mina barn var schemalagda redan från tre års ålder. Jag hade nog också reagerat om det var så att deras förskola utformade sin verksamhet likt en skola. Jag menar dock att det går att kombinera utveckling och lärande med barns egna lekar och intressen. Jag upplever att små barn är de mest vetgiriga av alla, de som suger åt sig alla möjliga kunskaper från sin omvärld. Varför ska jag då låta bli att utmana dem?”.

Jag fortsätter att berätta om hur jag tänker och ger honom olika exempel på hur jag arbetar med barnen. Hur jag försöker visa mitt genuina intresse för det som gör de upptagna och ställa frågor och hjälpa dem att sätta begrepp på deras omvärld. Klas låter den sista hårtesen falla till golvet och möter sedan min blick i spegeln. ”Ja, om det skulle vara så överallt. Då skulle jag köpa förskolans koncept, men det är ju en utopi”. Han ler, lyfter upp rundborsten och sträcker sig efter fönen.

Kort reflektion

Min känsla i de två olika situationer som jag varit med om skiljer sig avsevärt från varandra. I den första ”Förändring som väcker känslor” blir jag ställd mot väggen. Här ska jag i min professionella roll försöka motivera och förklara, för en upprörd förälder, hur vi valt att förändra olika gruppsammansättningar. Jag representerar i detta fall mitt arbetslag och det vi gemensamt beslutat. Jag upplever att jag i det här fallet går in i en typ av försvarsställning i vilken jag försöker förklara det beslut som fattats. Jag känner mig trygg med beslutet, där vi i arbetslaget genom reflektion vägt fördelar mot nackdelar och har ett tydligt syfte med omgrupperingen. Innan samtalet upplevde jag av att vi handlat i samklang med det föräldrarna gett uttryck för. Efter samtalet förstod jag att något gjort att vi missuppfattat varandra, detta fick mig att börja fundera på hur det kunde bli såhär.

I den andra situationen gör jag själv valet om jag vill stå bakom mitt yrkesval och förklara min egen förståelse av förskolans syfte och arbete med läroplanen. Här ställs egentligen inget krav på mig att försvara något. I samtalet med Klas kan jag välja att agera privat och hålla med honom om de nackdelar som jag också stundtals kan uppleva med hur förskolan arbetar idag. Eller välja att utifrån en professionell syn försöka få honom att se verksamheten med andra ögon genom att beskriva varför jag väljer att arbeta i förskolan och varför jag tror på förskolan som barns första skola. Trots Klas negativitet och hans idé om att ge föräldrar

möjlighet att välja mellan förskola och ”dagis”, som han uttrycker det, så känns inte hans inställning som ett slag mot min yrkesidentitet. Jag ser det mer som en dialog mellan två människor där vi kan berika varandra och där jag får möjlighet att vara hela jag både privat och professionell. Det han uttrycker är något jag själv kan relatera till. Som förälder är min högsta prioritet att mina barn trivs på förskolan och lärandet får komma någonstans i andra hand.

Det som för mig blir tydligt och som jag anser knyter de båda berättelserna samman är att både mitt eget arbetslag och den förskolan som Klas dotter befinner sig på, någonstans brustit i att på ett tillfredställande sätt samverka med föräldrarna. Jag upplever att det i båda fallen handlar om att olika förståelser av verksamheten, barns utveckling och lärande samt bristfällig kommunikation mellan parterna har bidragit till att skapar dessa negativa inställningar.

Kanske tar jag och mina kollegor det förgivet att föräldrar förstår. Min kunskap inom förskolans verksamhet är baserad på en ettårig barnskötarutbildning samt flera terminer inom förskolläraryrket på högskolan. Utöver detta har jag under drygt tio år arbetat inom förskolans verksamhet. Alla dessa delar utgör en stor del av mitt liv, jag kan läroplanen i stort sätt utantill och hela mitt yrkesverksamma liv bygger på att tolka dess mål och försöka verkställa dessa i praktiken. Många föräldrar delar förmodligen inte min kunskapsbas.

Komplexiteten i samverkan mellan yrkesverksam och förälder baserat på förförståelse, kunskap och kommunikation är det som dessa berättelser får mig att fundera över.

Syfte

Det ingår i förskolans uppdrag att samverka med föräldrar kring deras barns fostran, utveckling och lärande. Det dilemma som jag brottas med och det som för mig på olika sätt framträder i de två berättelserna är den komplexitet som jag upplever finns i denna samverkan. För mig blir berättelserna exempel på hur olika förståelser och föreställningar om förskolan och barns utveckling kan skapa olika förväntningar på mitt uppdrag och hur dessa förväntningar i sin tur skapar ett skav mellan föräldrar och förskola.

Vi bär om än i olika utsträckning med oss olika individuella erfarenheter av barndom och fostran. Uppdraget och syftet med verksamheten har över tid ändrat karaktär och på olika vis har de politiska vindarna och samhällsutvecklingen gjort att man fokuserat på olika saker genom åren. Dessa förändringar tillsammans med förändringar i barnsyn, påverkar

naturligtvis om än i olika utsträckning pedagogers, föräldrars och övriga samhällets syn på förskolan som institution.

Genom att försöka tolka de olika agerandena och åsikterna som framkommer i berättelserna så vill jag i denna essä dels undersöka hur olika individuella erfarenheter, synsätt och förväntningar på förskolans uppdrag kan skapa en friktion mellan det professionella yrkesutövandet och den privata föräldrarollen. Hur olika faktorer kan komma att påverka kommunikationen och samverkan mellan parterna. Men också hur en samverkan som strävar mot att gynna samtliga parter skulle kunna se ut.

Genom att undersöka detta hoppas jag kunna få syn på hur min upplevda fiktion mellan parterna kan ha uppstått och hur jag i framtiden eventuellt kan handla annorlunda och mer medvetet. Hur kan jag få samverkan mellan parterna att fungera mer konstruktivt för såväl barnet som mig själv och föräldern. Jag hoppas även att arbetet ska kunna vara till hjälp för andra som läser uppsatsen, att det kan skapa insikter hos läsaren eller fungera som ett underlag för vidare reflektion inom ämnet. Jag önskar att arbetet kan bidra till att läsaren kan se vinsten av att reflektera över sitt eget och andras handlande för att komma till nya insikter och utvecklas.

Frågeställning

De frågeställningar jag kommer att arbeta med är:

- Vilka faktorer kan påverka kommunikationen mellan förälder och pedagog?
- Hur kan skilda föreställningar om varandra, verksamheten och barns utveckling, påverka samverkan mellan förälder och yrkesverksam inom förskolan?
- Hur kan vi verka för att få samverkan att fungera tillfredställande för föräldrar, barn och pedagoger?

Metod

Jag har valt att skriva min uppsats i essäform. Lotte Alsterdal (2014), docent och lektor vid centrum för praktisk kunskap vid Södertörns Högskola, menar att man i essäskrivandet utgår ifrån det egenupplevda, utifrån det vrider och vänder man på olika synsätt i syfte att öppna upp för nya kunskaper, frågeställningar, tankar och idéer. Till skillnad från traditionella vetenskapliga undersökningar är syftet med essän således inte att uppvisa eller styrka ett

resultat (Alsterdal 2014:62f). Anledningen att jag valt denna form består i att jag anser att den ligger nära den verksamhet jag befinner mig i. Jag upplever att det är svårt att uppvisa och styrka resultat i mitt arbete då man inte har möjlighet att mäta eller bevisa hur ett barn tänker kring och upplever verksamheten. Det är främst genom reflektion över det vi kan se, det vi upplever tillsammans med medarbetare, barn och föräldrar som vi tycker oss kunna skönja resultat. Men beroende på vem som reflekterat kring situationen så uppkommer ständigt nya tolkningar, frågeställningar och infallsvinklar.

Metoden för att analysera dilemmat i en essäistisk text är reflektion, vilket jag kommer att använda mig av. Anders Burman (2014), docent i idéhistoria och lektor vid Södertörns Högskola, redogör för Deweys teori om hur det man upplever blir till erfarenheter genom reflektion. Han menar att Dewey lägger stor vikt vid att reflektionen över det som har skett är det som gör att en erfarenhet befästs hos en individ. Innan man reflekterat över sina upplevelser är dessa enbart ostrukturerad information. Det är genom reflektionsprocessen som upplevelserna kan smältas samman och bilda en djupare förståelse och på så sätt kan bli en erfarenhet hos den reflekterande. En erfarenhet som man sedan bär med sig och som man sedan kan använda sig av i andra situationer (Burman 2014:36). Som jag redan varit inne på så passar denna metod mig, då jag i mitt yrke använder reflektion som metod för att kunna genomföra mitt arbete och utforma en lämplig verksamhet.

Maria Hammarén (2005), journalist och handledare i skrivande, menar att skrivandet "kan vara en metod för både reflektion och för att synliggöra erfarenhetsgrundad kunskap" (Hammarén 2005:17). Vidare menar hon att synliggörandet handlar om att gestalta och utgå ifrån det egenupplevda, för att kunna belysa det. I ett reflekterande skrivande handlar det om att våga återknyta till det vi bär med oss i syfte att undersöka det (Hammarén 2005:17f). I min essä utgår jag från en egenupplevd situation som för mig speglar ett dilemma. Genom att skriva ned mitt minne hoppas jag kunna skapa en distans till det upplevda för att skapa en möjlighet att se det med andra ögon. Hammarén (2005) menar att bearbetning av språket genom skriftliga berättelser kan göra att vi får möjlighet att iaktta oss själva ur ett utifrånperspektiv (Hammarén 2005:14). Utifrånperspektivet hoppas jag kunna hjälpa mig när jag senare för en dialog mellan mina egna tankar och olika teorier i min reflektion kring dilemmat.

I min reflektion kommer jag att analysera berättelserna utifrån ett hermeneutiskt perspektiv. Enligt Per-Johan Ödman (2007), professor emeritus i pedagogik, handlar hermeneutiken om

att tolka och förstå omvärlden. Likt att bygga ett pussel går hermeneutiken ut på att förstå hur helhet och delar hänger samman och skapar en bild. Inom Hermeneutiken söker man efter möjliga innebörder hos det man studerar genom att tolka det man ser eller upplever. Med hjälp av dessa tolkningar och den förförståelse man har kan man sedan få en djupare förståelse för sammanhanget (Ödman 2007). Utifrån den bild som jag målat upp genom berättelsernas gestaltning av två egenupplevda situationer ska jag genom reflektion och tolkning försöka få syn på de ”pusselbitar” som flätar situationen samman. Jag kommer att titta närmare på mina egna samt övriga deltagares agerande i berättelserna som kan ses som delar i den bild jag presenterat. I ett vidare perspektiv så utgör berättelserna i sin tur ytterligare delar av en bild i ett ännu större sammanhang. Detta anser jag är viktigt att förstå för att jag ska ha möjlighet att använda mig av de insikter som jag önskar att reflektionerna ger mig i andra situationer som jag kommer ställas inför i min framtida yrkesutövning.

Vidare menar Ödman (2007) att vi tolkar först då den egna förförståelsen inte räcker till. Att tolka innebär att ge mening åt det vi varseblir. Det kan handla om olika företeelser allt ifrån en text, ett ting eller en händelse. Han menar att tolkningen är en subjektiv handling som bör bygga på kunskap och tidigare erfarenheter av det vi tolkar. Den som tolkar bör också vara medveten om att det som ska tolkas kan ses ur olika synvinklar beroende på vem som tolkar. Denna medvetenhet och påbyggnad av kunskap minskar risken för att förståelsen ska bli fördomsfull (Ödman 2007:71). För mig blir det utifrån Ödmans tankar viktigt att försöka hålla mig till öppna frågeställningar och hålla mig ifrån att tala om mina tolkningar som absoluta eller slutgiltiga, vilket också samstämmer med den essäsiska textens syfte. De tolkningar jag gör i arbetet kan istället ses som ett förklaringsförsök på hur det skulle kunna förhålla sig.

Min reflektion är uppdelad i fyra delar, i den första delen ”Föräldraperspektiv” kommer jag att med hjälp av olika hypoteser kring ”Röstens” och Klas agerande och synpunkter försöka vidga min förståelse för hur de kan ha uppkommit. I nästkommande del som jag valt att kalla ”Den individuella förförståelsen”, kommer jag genom att tolka olika teorier att försöka förklara hur jag ser att förståelsen och föreställningar hänger samman, för att sedan knyta dessa resonemang till föräldrarna i mina berättelser samt mig själv som förälder. I den tredje delen ”professionellt perspektiv”, kommer jag att reflektera över min profession, jag kommer att undersöka min egen syn på föräldrar och samverkan och hur den påverkas av mina erfarenheter och mina kollegor. Vidare kommer jag med en kritisk blick att undersöka mitt eget handlande i situationen med ”Rösten”. I denna del tar jag också upp och reflekterar kring

vad som står om samarbete i förskolans läroplan. I den sista delen ”Den viktiga samverkan”, kommer jag att redogöra för hur jag ser att samverkan är viktig ur ett barn perspektiv samt hur jag tänker att pedagogen kan verka för att samverkan ska gynna samtliga parter.

Ödman (2007) menar att allt tolkande utgår ifrån den egna synvinkeln, men att vi också ” kan och bör läsa mycket, ta del av andras arbete och erfarenheter, samla in material, iakttagelser och data” (Ödman 2007:14f). Som jag beskrivit ovan så kommer jag utifrån min berättelse och mina frågeställningar att undersöka mitt dilemma med hjälp av mina egna erfarenheter och hypoteser, men också genom att försöka se ett vidare perspektiv genom att ta hjälp av olika teorier samt studier och undersökningar som gjorts på området. Till min hjälp har jag även haft regelbundna handledningsträffar där min handledare tillsammans med en liten grupp av medstudenter funnits som stöd och hjälp i mitt skrivande. Träffarna har fungerat som ännu ett sätt att vidga mina vyer och gett möjlighet att få andras perspektiv på dilemmat.

Samtliga namn i berättelsen är fingerade, detta har jag gjort ur en etisk aspekt för att anonymisera de personer som figurerar i den. Jag har också medvetet valt att utesluta information om sådant som jag ansett irrelevant för det jag vill undersöka detta för att göra berättelsen så oigenkännlig som möjligt. Det jag valt att utesluta handlar till exempel om tidpunkt och exakt plats då situationerna utspelade sig. Jag har även valt att inte könsbestemma vissa medverkande.

Begreppsbeskrivning

I min uppsats reflekterar jag kring samverkan mellan pedagog och förälder. I förskolans läroplan förekommer inte begreppet i förhållande till föräldrarna. Däremot så förekommer begrepp som inflytande och samarbete. Nationalencyklopedin definierar begreppet samverkan som ett gemensamt handlande för visst syfte (NE). Som jag tolkar det så handlar samarbetet mellan förskola och hem enligt läroplanen just om att gemensamt sträva efter att uppnå bästa möjliga förutsättningar för att barnen ska kunna utvecklas rikt och mångsidigt. De inflytande som utövas ska också syfta också mot samma mål då dessa ska ske inom ramarna för de nationella målen (jmf. Skolverket 2011:13). Jag väljer mot bakgrund av detta att låta samverkan stå som ett samlingsbegrepp för såväl samarbete som inflytande. Alla dessa begrepp kommer således i olika utsträckning att förekomma i min text.

Reflektion

Föräldraperspektiv

Första kontakten med förskolan en introduktion

Att bli förälder är för många troligtvis en omvälvande upplevelse, då en individs hela identitet och levnadsvillkor kan komma att förändras. Som nybliven förälder behöver man ge sig in i en helt ny roll, en roll som inte går att förstå innan det egna föräldraskapet. I Sverige har en vårdnadshavare rätt att vara hemma med föräldrapenning i 480 dagar vilket motsvarar ungefär 16 månader (se exempelvis försäkringskassans hemsida). Efter detta väljer många föräldrar att placera sitt barn i förskolan eller liknande verksamhet. Utifrån mina egna erfarenheter av de förstagångsföräldrar som jag stött på under mina drygt tio år inom yrket, så har många föräldrar föga tidigare kunskaper om förskolan. De erfarenheter de bär med sig kan bestå i hur de själva upplevt sin barndom eller det de har hört från bekanta, olika medier, öppnaförskolan eller BVC. Jag upplever att många inte har intresserat sig för verksamheten innan de blev föräldrar, vilket jag anser vara naturligt eftersom förskolan inte fyllt någon funktion för dem tidigare.

Lisbeth Flising (1996), lektor vid institutionen för pedagogik och didaktik i Göteborg, Gunilla Fredriksson, lektor samt forskare inom förskola och samverkansfrågor, och Kell Lund, lärare med mångårig erfarenhet inom samverkan i skolan, menar att det inte får glömmas bort att föräldrar inte är någon enhetlig grupp. Föräldrar har olika värderingar baserade på deras individuella historiska bakgrund (Flising, Fredriksson & Lund 1996:15). Utifrån egna erfarenheter av att i mitt yrke inskola andras barn på förskolan så upplever jag en stor variation bland föräldrarna. Det händer att vissa föräldrar uttrycker sin oro över att barnet är för litet att man egentligen vill fortsätta sin föräldraledighet. Andra föräldrar verkar ta inskolningen med ro, de verkar inte ha några problem att lämna ifrån sig barnet. En del talar redan från början om att de ska arbeta senare i veckan och att de då förväntar sig att inskolningen är klar. Det finns som jag ser det ett brett spektra av hur motvilligt eller självklart en förälder lämnar sitt barn på förskolan. Trots denna variation blir det ändå tydligt för mig att flertalet föräldrar som lämnar barnen för första gången, av olika anledningar är upptagna av den stora omställning det innebär. Vissa har arbete i tankarna och är kanske själv upptagen av känslor över hur det ska bli att återgå i ett arbetsliv efter en längre frånvaro. För andra kanske tankarna upptas av oron att skiljas från sitt barn och det känslor som uppstår i

samband med det. Denna upptagenhet av tankar och känslor tror jag påverkar huruvida en förälder kan ta till sig verksamhetens mål och syfte ur ett läroplansmässigt perspektiv.

Enligt förskolans läroplan ska förskolläraren ansvara för ”att varje barn tillsammans med sina föräldrar får en god introduktion i förskolan” (Skolverket 2011:13). Vad denna introduktion ska innehålla eller när den ska ske är tolkningsbart. Det framgår inte konkret hur introduktionen ska se ut eller vad den ska innehålla. Däremot kan man eventuellt få en hint då det i läroplanen framkommer att arbetet ska ske i ett förtroendefullt samarbete med hemmet och att föräldrarna inom ramarna för de nationella målen ska kunna vara med och påverka verksamheten (Skolverket 2011:13). Samarbetet mellan förskola och hem ska alltså syfta till att skapa förutsättningar för att varje barn ska få möjlighet att utvecklas rikt och mångsidigt i enighet med de nationella mål som läroplanen föreskriver. Detta innebär att samarbetet och föräldrarnas möjligheter att påverka verksamheten grundas i att föräldern har en förståelse för att förskolan arbetar utifrån de bindande nationella mål som förskolans läroplan föreskriver. Samt vilka dessa mål är. Detta är något jag även återkommer till i reflektionen över min professionella roll, men nu återgår jag till varför detta är relevant för detta avsnitt.

Jag är medveten om att det är möjligt att den förskolan som Klas hade sin dotter i inte lagt någon större vikt vid att introducera honom i förskolans uppdrag utifrån läroplanen, vilket jag kommer ta upp under professionellt perspektiv. Om de ändå försökte förmedla uppdraget utifrån läroplanen i samband med inskolningen, vilket jag av erfarenhet vet är vanligt, så måste jag, utifrån det jag tidigare tagit upp om omställningen till att bli förälder, ställa mig frågan: Är man som förälder i denna situation mottaglig till att ta till sig information kring förskolans uppdrag, då man genomgår en så pass omvälvande livssituation?

Svaret på den frågan skiljer sig förmodligen åt mellan olika individer, men för att statuera ett exempel på hur omvälvande denna omställning kan vara, så väljer jag att berätta om mitt eget första möte med förskolan som förälder. Min dotter var vid tillfället drygt tretton månader gammal. Vi hade fått plats på en förskola en bit ifrån vårt hem, och jag minns när beslutet om vilken förskola vi fått damp ned i brevlådan. Beskedet fick mig att inse att min föräldraledighet definitivt led mot sitt slut. Jag minns det första mötet med förskolan, det pirrade i hela kroppen. Jag såg på pedagogerna och försökte skapa mig en första bild av vilka de var. Såg de snälla ut? Hur gamla var de? Var de pigga och glada? Många tankar for genom huvudet. Jag tittade runt i lokalerna. På en hylla i hallen satt en lapp med min dotters namn på, jag minns att jag fick en klump i magen när jag såg den. Min lilla kråka skulle börja

förskolan, vi skulle numera vara ifrån varandra hela dagarna, klumpen växte inom mig. Hur skulle detta gå till? Kommer de att hinna se henne? Jag försökte slå bort alla katastroftankar och istället intala mig att, det kommer gå bra, de är duktiga här och vet vad de gör. Dom kommer ta väl hand om min lilla tjej, det är klart det går bra det här. På introduktionsmötet pratade pedagogerna om verksamheten, de gick igenom rutiner och hur de arbetade efter förskolansläroplan. Jag hade redan bestämt mig, det här skulle gå bra. Därför log jag bara och nickade, men inombords gnagde en känsla av oro av total maktlöshet.

I berättelsen uttrycker Klas att det inte var "lika hårt" på småbarnsavdelningen och som jag tolkar det så ansåg han att det där handlade om att barnen bara skulle ha roligt, få leka och få sina behov tillgodosedda. Klas verkade nöjd med detta och jag tolkar det som att han ansåg att det viktigaste var just att hans dotter Elin skulle få ha roligt, bli väl omhändertagen och må bra, under tiden som han var tvungen att arbeta. För mig låter det som att förskolan som hans dotter gick på arbetade efter sin tolkning av läroplanen och att de tog sitt arbete på allvar. Det förefaller för mig som märkligt om två avdelningar på samma förskola inte hade samma direktiv uppifrån att fokusera på uppdraget vare sig det handlade om en småbarnsavdelning eller en storbarnsavdelning. Kan det ha varit så att Klas själv var så upptagen av omställningen mellan en lång föräldradighet och att börja arbeta igen att han, inte uppmärksammade småbarnsavdelningens arbete utifrån läroplanen? Upptagenheten av känslor och omställning kanske var så total att han inte uppfattade den information han fick gällande läroplanens syfte och mål. Att känslan av att det "flöt på" lämnade Klas i en trygghet då hans förväntningar och behov blev tillfredsställda. De aktiviteter som Klas beskriver som att de höll på med lera, vattenlek och målande kanske inte alls var till för att enbart roa barnen, utan istället ur personalens perspektiv fyllde en lärande aspekt.

När det inte bara "flyter på"

Ann-Marie Markström (2007), fil. dr. i pedagogiskt arbete och lektor vid Linköpings universitet, har i en studie kring föräldrars syn på förskolan intervjuat olika föräldrar. I intervjuerna framgick att många föräldrar talade om förskolan som något självklart - en institution som togs för givet. Överlag tolkar hon det som att föräldrarna var nöjda med verksamheten. En mamma uttryckte att hon inte kan uttala sig om ifall hon upplever verksamheten som bra eller dålig. Hon menar att så länge det "flyter på" av rent egoistiska skäl så finns inget egentligt behov av att fundera över verksamhetens innehåll (Markström 2007:188). Det denna mamma uttrycker kan tolkas samstämma med det Klas ger uttryck för. När hans dotter Elin gick på småbarnsavdelningen fungerade det bra utifrån "rent egoistiska"

skäl. Klas ger uttryck för att de inte var lika hårda med tider, vilket gynnade Klas då han som egenföretagande frisör inte startade sina arbetspass för ens klockan tio eller senare de dagar han arbetade. Det som verkar störa Klas är att sedan hans dotter börjat på storbarnsavdelningen så övergick det mer till ”skolverksamhet” där lärandet sattes i fokus. Kraven verkade enligt honom öka på att passa tider, arbeta i styrda aktiviteter och så vidare. Om man ser till hur dessa nya krav påverkar Klas ur ett ”rent egoistiskt” perspektiv, så kan man förstå att detta påverkar hur vida det ”flyter på bra” eller inte. Som jag tolkar det så anser inte Klas att det gör det, vilket i sin tur leder till att han kritiskt börjar reflektera över verksamheten och dess innehåll. Anette Sandberg, docent i pedagogik och beteendevetaren samt universitetsadjunkten i pedagogik vid Mälardalens högskola, Tuula Vuorinen (2007) tar utifrån en studie de har gjort, kring föräldrars och förskollärares syn på samverkan, att personalen har föräldrars tillit till låns. Olika händelser kan på så vis få föräldrarna att börja tvivla (Sandberg & Vuorinen 2007:49f). Såväl i Klas som i ”Röstens” fall så uppstår händelser som kan ligga till grund för att de börjar tvivla.

I röstens fall blir det tydligt för mig att det inte alls ”flöt på av rent egoistiska skäl”. Även i denna situation uppstod en protest från hans sida då det skedde omstruktureringar i gruppen. Som framkommer i berättelsen ”förändring som väckte känslor”, så uppstår en reaktion från vårdnadshavaren, hen reagerar som jag tolkar det med ilska, vilket jag kommer komma tillbaka till. Jag är medveten om att reaktionen kan ha sin grund i något jag inte kan utläsa ur situationen men jag väljer att tolka situationen utifrån mina minnen av det som förelåg situationen och det jag kan se i den gestaltade berättelsen.

Riskerar mitt barn bli utanför?

I berättelsen ”Förändring som väckte känslor” gestaltar jag ett telefonsamtal, där ”Rösten”, som jag valt att kalla hen reagerar kraftigt på en omorganisering av grupperna. ”Rösten” uttrycker bland annat sina teorier om att de nya gruppindelningarna visar på hur vi som arbetar försöker styra individen till att bli det vi vill. Att vi avsäger barnet rätten till att vara en genuin individ genom att styra det i det som vi anser är rätt ur ett samhällsperspektiv. Jag skulle kunna reflektera kring dessa åsikter och förmodligen skriva ett helt avsnitt om huruvida förskolan som institution styr individen ur ett samhällsperspektiv eller varför ”Rösten” över huvud taget drar in detta i samtalet. Men i brist på sidantal så väljer jag istället att fokusera på ”Röstens”, som jag upplever det, kraftiga reaktion i förhållande till omorganiseringen. Och att gruppindelningen ledde till att hans barn inte längre fick möjlighet att vara tillsammans med sina ”bästa kompisar” i samma utsträckning som innan. Jag börjar med att ställa en möjlig

hypotes om vad reaktionen kan ha grundat sig i, för att sedan titta närmare på reaktionen som sådan.

Situationen uppkommer alltså då vi valt att omorganisera grupperna. ”Rösten” uttrycker sin frustration över den nya gruppindelningen som kommer innebära att hans barn två dagar per vecka, inte kommer att vara tillsammans med de kamrater som barnet brukar leka med. Beslutet som fattats var långt ifrån baserat på enbart problematiken vi upplevde i detta enstaka fall utan grundades i en mängd olika aspekter. När beslutet väl fattats inom arbetslaget skickade vi ut ett informationsbrev kring hur de olika grupperna skulle se ut och en allmän bakgrund till vad som låg bakom. I informationsbrevet stod ingenting om att problematik kring vissa konstellationer eller att något enstaka barn var en del i anledningen. I ”Professionellt perspektiv” kommer jag att mer ingående redogöra och reflektera kring hur mitt och mina kollegors handlande kan ha spelat roll i situationen.

Markström (2007) redogör för att föräldrar ser de sociala kontakterna med kamrater som en viktig aspekt. Bristen på kamrater i hemmiljön blir därför ett av argumenten för att barnen även bör vara på förskolan för sin egen skull. En förälder säger ”barn som inte är i förskolan riskerar att bli ganska ensamma” och en annan menar att om samhället skulle se annorlunda ut och fler skulle vara hemma så skulle man ha större möjlighet som förälder att låta barnen vara med kamrater om dagarna (Markström 2007:192). Att ha kamrater att leka med är något som ofta tas upp i samtal med föräldrar på de förskolor som jag själv arbetat på. På förskolan med de stora grupper vi har att göra med, finns det stora möjligheter för barnen att bygga upp kontaktnät och leka tillsammans med andra. Min känsla är att många föräldrar oroar sig över att deras barn ska hamna utanför och jag upplever att de flesta föräldrar lyser upp första gången deras barn berättar hemma om en speciell kompis som de verkar leka mycket med. Vikten av att tillhöra och känna samhörighet anses av många inom den psykologiska världen vara ett mänskligt behov. Erich Fromm (1993), psykolog, samhällsteoretiker och filosof, menar att människan föds som beroende av andra men att hon succesivt individualiseras, hon stärker sitt eget jag och blir på så sätt fri. Frihet har dock en baksida som innebär en ökad ensamhet vilket skapar vanmakt och ängslan hos individen. Ett fruktsamt sätt att undvika ensamheten men samtidigt ha möjlighet att fortsätta vara en individ, är att ägna sig åt spontan gemenskap med andra människor (Fromm 1993:27f). Många människor har förmodligen upplevt den vanmakt och ängslan som ensamheten kan bidra med.

Jag funderar på om "Röstens" oro över att barnet ska bli utanför den kamratgrupp som barnet har en så given roll inom. Rädslan för barnets eventuella utanförskap och i förläningen kanske till och med ensamhet blir kanske så stark att hen upplever ett behov att försvara sitt barn mot att få uppleva det. Leif Havnesköld, psykolog, leg. psykoterapeut och rektor vid Stockholms Akademi för psykoterapiutbildning och Pia Risholm Mothander (2009), psykoterapeut och lektor vid Psykologiska institutionen vid Stockholms universitet, menar att ilska är en av våra äldsta känslor. Den utlös oftast i situationer då det uppstår hinder eller komplikationer som försvårar för oss att uppnå ett visst mål. Hur viktigt målet är för oss och upplevelsen av om vi blir hindrade avsiktligt eller ej, spelar en avgörande roll i hur stark affekten blir (Havnesköld & Risholm Mothander 2009:141f). Jag funderar på om jag i situationen upplevs som ett hinder, ett hinder som avsiktligt blockerar målet som innebär att "Röstens" barn ska få möjlighet att uppleva samhörighet. Målet i sig kan utifrån tankar om att samhörighet är ett mänskligt grundbehov, tolkas som oerhört viktigt. Det är utifrån mitt resonemang följaktligen inte märkligt att "Rösten" reagerar med Ilska.

Hur kan det då komma sig att "Rösten" upplever oss som hinder? Vår intention var ju god. I utvecklingssamtalet lyfte vi att det negativa mönstret vi kunde se i kamratgruppen förutom att det allt för ofta ledde till konflikter inte alltid heller var gynnsamt för barnets individuella utveckling och lärande. Det som senare diskuterades i arbetslaget var att vi kunde se att andra relationer var mer utvecklande för barnet. Anledningen till omorganisationen för det enskilda barnet var att försöka förändra de negativa mönster som vi upplevde att vi och föräldrarna var överens om. Vi ville också skapa möjlighet för deras barn att hitta tillbaka till de kamratkontakter som hen tidigare haft samt att hitta nya som vi såg kunde stimulera dess utveckling och lärande. Hans Sjöbäck (1984), professor vid psykologiska institutionen vid Lunds Universitet, menar att de föreställningar, intryck och känslor som de framträder i vårt medvetande är produkter av omedvetna gestaltnings- och schematiseringsprocesser. Dessa produkter är som egenskapade bilder eller kartor av verkligheten och kan vara mer eller mindre verklighetstroga (Sjöbäck 1984:136). Kan det ha varit så att "Rösten" i brist på information i sitt medvetande skapade en annan karta av situationen än den vi skapat oss. Den enda information kring gruppindelningarna som "Rösten" fick av oss bestod i ett gemensamt informationsbrev som gick ut till samtliga föräldrar. Vi informerade inte föräldern om hur vi tänkt utifrån hens barn. "Rösten" gestaltade kanske därav sin karta utifrån det hen såg i informationsbrevet, där det var tydligt att hens barn inte var tillsammans med sina "bästa kompisar". Hen hade kanske inte en tanke på vad vi tidigare diskuterat i utvecklingssamtalet.

Bilden av oss som hinder för barnets samhörighet blev kanske det första hen såg i sitt medvetande. Den bilden låg sen eventuellt till grund för hens agerande i samtalet I ”professionellt perspektiv” kommer jag att återgå till att reflektera över situationen från ett annat perspektiv. Jag vill förtydliga att jag i detta avsnitt inte varit ute efter att analysera ”Röstens” eller Klas agerande då jag förstår att jag inte har befogenhet att göra det. Mitt syfte har istället varit att försöka vidga min egen förståelse för ett annat perspektiv på händelsen.

Den individuella förståelsen

Förförståelse och föreställningar

Gunilla Halldén (1992), docent och forskare inom pedagogik, menar att föräldrars föreställningar om barns utveckling och hur de bör uppfostras är konstruerade med bakgrund i deras uppväxt, emotionella behov, levnadsvillkor, kultur och så vidare (Halldén 1992:9). I följande reflektion vill jag försöka koppla ihop dessa föreställningar som Halldén tar upp med den förförståelse som Ödman talar om. Det de båda parterna är överens om är att det vi förstår eller har föreställningar om är grundat i vår individuella historia. Hur jag ser att detta hänger samman med mina berättelser är något jag återkommer till senare.

Enligt Ödman (2007), är förförståelsen vår förståelse som fakticitet. Hur vi förstår något är grundat i vår givna historiska lärdom, vår förförståelse. Utan att redan ha en grundläggande förståelse har vi inte möjlighet att börja någonstans. Han talar om att förförståelsen är det som ger riktningen i vårt sökande. Han menar att ”utan förförståelse inget problem och inget som kan ge ledtrådar”(Ödman 2007:102).

En föreställning är som jag ser det grundad i vår förförståelse av ett fenomen. Föreställningen blir den bild som vi målar upp av fenomenet utifrån våra tidigare lärdomar, vår egen förförståelse av fenomenet. Många lärdomar kring ett fenomen och på så vis en omfattande förförståelse leder förmodligen till en stark och detaljrik föreställning medan få lärdomar och på så vis en ringa förförståelse leder till motsatsen.

Så vad har detta med mig, ”Rösten” och Klas att göra? Utifrån mitt resonemang kring föreställningar och förförståelse så står det för mig klart att både ”Rösten” och Klas måste ha någon typ av förförståelse av barns utveckling samt syfte med förskolans existens. Utan denna förförståelse skulle, om man tror Ödman (2007), aldrig deras ifrågasättande och reaktioner uppstå. Om de båda föräldrarna vore helt oförstående för fenomenet barndom och förskola så skulle deras frustration inte kunna ta fäste. Min, ”Röstens” och Klas förförståelse av förskolan

har enligt denna teori frambringats av en mängd olika individuella lärdomar. Med grund i förförståelsen har vi skapat oss olika föreställningar om förskolans roll, barns utveckling och hur de bör uppfostras. Förförståelsen är individuell och skapar på så sätt individuella föreställningar, självklart påverkar politik, samhällsutveckling och rådande tidsanda förförståelsen, vilket gör att vi har möjlighet att känna igen oss i varandras föreställningar, men jag vill påstå att de aldrig kan bli identiska.

Förförståelsen och tidsandan

Som jag tidigare varit inne på så påverkas förförståelsen bland annat av politik, samhällsutveckling och rådande tidsanda. Sven Hartman (2012), professor emeritus vid Stockholms Universitet, menar att förskolan i och med barnstugeutredningen 1968-1972, byggts ut i snabb takt. Trots det hade endast 30 procent av barnen till förvärvsarbete en kommunal barnomsorg år 1980 (Hartman 2012:90f). Många av de föräldrar vi har inom vår verksamhet idag är födda på 70- och 80- talet. Det kan alltså vara så att de överhuvudtaget inte har någon erfarenhet av att själva gå i kommunal förskolan med tanke på att det enligt Hartman endast var dryga 30 procent av barnen som var inskrivna 1980. Men om de gjorde det så ser det förmodligen annorlunda ut idag. Klas uttrycker en önskan om att som förälder ha möjligheten att välja mellan att sätta sina barn på förskolan eller ”dagis”. Han beskriver den institution som han kallar ”dagis” som en plats där barn får möjlighet att ”ha roligt och leka med det de vill hela dagarna”. Att Klas har en föreställning om ”dagis” betyder enligt mitt tidigare resonemang att han har en förförståelse för fenomenet förskola. För att ha något att bygga vidare på och för att jag anser att det är fullt rimligt, så utgår jag fortsättningsvis ifrån att Klas själv gått i förskola som barn.

Det som enligt Hartman (2012) har varit det mest förändliga genom tiderna förutom tillgången till förskola, är huruvida förskolan bör fokusera på omsorg eller pedagogik. Den fråga som tidigt gjordes aktuell var således om förskolans arbetssätt enbart skulle syfta till tillsyn och en god omvårdnad i form av exempelvis regelbundna måltider eller om de även skulle syfta till att stimulera barnen pedagogisk. Genom tiderna har det gjorts försök att betona att omsorg och pedagogik begreppen inte utesluter varandra, men området har likväl debatterats ända fram till dessa dagar (Hartman 2012:83). Som jag tolkar det så står Klas närmare synen på att omsorgsbiten bör vara det grundläggande i förskolans verksamhet. Vad det kan grunda sig i återkommer jag till lite senare. Först vill jag belysa vilket av dessa begrepp som råder idag ur ett politiskt perspektiv.

1996 flyttades tillsynsansvaret för barnomsorgen från socialstyrelsen till utbildningsdepartementet och i samband med det utgör alltså förskolan, tillsammans med skola och fritidshem, idag en del av det svenska utbildningsväsendet. För att ytterligare förstärka förskolans roll i utbildningssystemet så erhöll förskolan i maj 1998 sin egen läroplan, *Läroplan för förskolan 98*, som senare reviderades 2011 (se. exempelvis Martin Korpi, B). Utifrån min erfarenhet vill jag nog påstå att förskolan idag fokuserar starkt på pedagogiken. Det går att ana då man tittar i den reviderade läroplanen. I samband med revideringen har nämligen delar som utveckling och lärande förstärkts. Det handlar framförallt om strävandemål inom ämnena matematik, naturvetenskap och teknik. Ämnen som man kanske tidigare mest förknippat med skolan. I berättelsen med Klas så ger han, uttryck för, som jag tolkar det, en rädsla för en skolifiering av förskolan. Som jag tolkar det så har Klas en negativ föreställning om att förskolan idag är för lik skolan. Denna föreställning är utifrån mitt tidigare resonemang grundad i Klas förförståelse av förskolan och dess roll i barnets liv.

Utifrån mitt möte med Klas bedömer jag att han borde vara född någon gång under 70-talet. Jag utgår i mitt vidare resonemang från att min bedömning stämmer. Under hans barndom fanns inte förskolans läroplan då den utkom först 1998, så han kan inte ha tagit del av det bindande styrdokumentet den vägen. Som jag lyfte i ” Första kontakten med förskolan en introduktion” så finns det förmodligen inte heller någon motivation för en privatperson att intressera sig för förskolans verksamhet innan den dag man själv ska placera sitt barn i den. Dessa faktorer påverkar antagligen Klas förståelse för att de som idag arbetar inom förskolan är skyldiga att arbeta efter detta styrdokument. Om mitt resonemang stämmer så tolkar jag det som att Klas förståelse av arbetet mot målen i förskolans läroplan främst borde vara förankrat i det han fått kunskap om i den förskola som hans dotter går i.

Den tidsanda som rådde under 70-talet är ännu en faktor som kan ha påverkat Klas sätt att se på förskolan och barns utveckling. Kerstin Strander (1997), förskole- och skolpsykolog, redogör för att förskoleverksamheten på 70-talet styrdes av de mål som barnstugeutredningen föreskrev. Att utveckla samarbetsförmåga, hänsyn och ansvar var tillsammans med att ge barn möjlighet att uppleva samhörighet och vänskap var centrala bitar. Pedagogerna förväntades planera verksamheten men inte på ett sätt som kunde hämma barnets fantasi. Arbetssätten skulle bygga på naturliga situationer och barnens egen kreativa lek skulle sättas i fokus (Strander 1997:37f). Som jag tolkar det samstämmer denna redogörelse med den bild jag själv har fått ta del av genom äldre pedagoger. De talar om att det var en ”fri uppfostran” som

genomsyrade verksamheten och den fria leken sattes i fokus. Klas kanske upplevde sin förskoletid och barndom som att barn fick leka fritt utan allt för mycket styrning av pedagoger. Trots att barnstugeutredningen satte upp vissa pedagogiska mål var den pedagogiska biten kanske inte lika påtaglig som den är idag. Han kan ha sett sin förskoletid som något positivt och föreställer sig på så vis att hans dotter borde få samma möjlighet. I kombination med en eventuellt ringa förförståelse för hur verksamheten ser ut idag och varför den ser ut på detta vis, är det kanske inte konstigt om Klas har en negativ föreställning av förskolans arbetssätt idag.

Dubbla roller

I min berättelse ”utveckling, lärande och slitna toppar”, beskriver jag att jag förstår vad Klas försöker förmedla. Jag berättar att jag inte heller skulle vilja att mina barn var schemalagda från tre års ålder. Jag funderar såhär i efterhand om min upplevda förståelse verkligen innebar att jag förstod honom eller om det snarare kan ses som att jag kunde känna igen mig i hans resonemang utifrån min egen föräldraroll. Sandberg och Vuorinen (2007) menar att gemensamma referensramar är en faktor som kan påverka samverkan i en positiv mening. I deras studie har de kommit fram till att både pedagoger och föräldrar ser det som positivt för samarbetet om pedagogen delar en erfarenhet av att själv vara förälder. Speciellt om pedagogens barn är i ungefär samma ålder (Sandberg & Vuorinen 2007:101, 103). Att dela referensramar kan förmodligen vara positivt i vissa avseenden. I fallet med Klas möjliggjorde mina erfarenheter av att vara förälder att jag inte avslog hans resonemang. Jag anser dock att det krävs att man förstår att det inte går att förstå den andre fullt ut. Med det menar jag att det med allt för liknande referensramar kanske är lätt att tro att man vet hur den andre tänker och handlar efter det. Ödman (2007) tar upp ett exempel på att titta på en bild som går att ses antingen som en kanin eller en anka. Om man bara uppfattar kaninen, så svarar man således att det är en kanin på bilden. Man är då inte medveten om att man tolkar utan lutar mot bakgrund av sin förförståelse blint på sin varseblivning. Kaninen är det ända man ser och svaret blir därefter. Hade man istället varit medveten om att bilden går att ses på olika sätt beroende på hur den tolkas så hade svaret kanske blivit att man **just nu** ser det som en kanin (Ödman 2007:57). Jag förstod det Klas redogjorde för mot bakgrund av min egen förförståelse vilken kanske innebar att jag litade blint på min föreställning om att hans åsikter speglade mina. Som jag tidigare tagit upp så har jag nästan fyra års utbildning inom området, tio års arbetslivserfarenhet, två egna barn varav ett är äldre än Klas dotter. Jag är dessutom uppvuxen minst ett årtionde efter Klas vilket förmodligen också påverkat min förståelse. Våra

förförståelser ser med andra ord förmodligen mycket olika ut och de föreställningar vi har är grundade i helt olika bakgrunder. Vi delar kanske uppfattningen om att förskolan inte bör vara en skola i den meningen att barnen ska ha schemalagda lektionspass. Men till skillnad från Klas har jag andra erfarenheter av vad lärande inom förskolan kan innebära och hur man kan utforma verksamheten på andra sätt än den styrda form som han beskriver. Jag upplever att jag på så vis har möjlighet att påverka mina barns förskoleverksamhet genom att ifrågasätta och ge mina egna tolkningar av läroplanens mål och hur dessa kan verkställas. Har Klas utifrån sin förförståelse den möjligheten? Denna fråga intresserar mig och jag kommer därför att lyfta den igen mot slutet av min uppsats.

I dialogen med Klas är jag som jag tidigare varit inne på i min privata roll. Jag upplever att jag därför har möjlighet att välja om jag utifrån min föräldraroll ska hålla med honom om de brister jag kan se i verksamheten eller gå in för att försöka förklara min syn ur ett professionellt perspektiv. Att vara i sin privata roll är inte samma sak som att vara i den professionella, men jag anser att de båda delarna påverkar varandra då de båda existerar i min identitet. I mitt yrke kan jag dock inte välja hur jag vill se på verksamheten då jag är bunden till en samstämmighet med läroplanen. Jag upplever att jag dock kan dra lärdom av samtalet med Klas även i min professionella roll. Jag kan använda mina erfarenheter av att vara förälder för att sätta mig in i att våra föräldrar eventuellt ser på verksamheten med andra ögon. Trots att jag och föräldern delar en referensram kring att vara förälder behöver jag vara medveten om att vi även i en föräldraroll inte ser saker på samma sätt, så att jag inte som i fallet med Klas tror mig veta hur de känner. Situationen med Klas har fått mig att inse att man kan ha förståelse men att det inte går att förstå en annan människas känslor fullt ut.

Professionellt perspektiv

Mitt uppdrag utifrån läroplanen

I förskolans läroplan finns olika mål och riktlinjer som verksamheten ska sträva efter att uppnå. Här finns det formulerat att förskolan ska arbeta i ett nära och förtroendefullt samarbete med hemmet och vad denna samverkan ska syfta till. Här framgår att förskolan ska komplettera hemmen genom att skapa goda förutsättningar för att varje barn ska ha möjlighet till en mångsidig och rik utveckling. Det står klart att föräldern har ansvaret för barnets fostran och utveckling och att de ska ha möjlighet att påverka verksamheten så länge detta sker inom ramen för de nationella målen för förskolan (Skolverket 2011:13). Det är ett politiskt beslut att förskolan ska arbeta utifrån en läroplan. Läroplan för förskolan är en

bindande förordning för det pedagogiska innehållet i verksamheten. Att läroplanen är ett bindande styrdokument innebär att vi som arbetar inom förskolan är skyldiga att arbeta efter den. Således är vi också skyldiga att samverka med föräldrar kring deras barn, vi får med andra ord inte välja bort denna samverkan hur komplex den än må vara.

Läroplanen beskriver alltså att samverkan syftar till att varje barn ska kunna utvecklas rikt och mångsidigt. Hur barn utvecklas kan det förmodligen råda skilda föreställningar om. Halldén (1992) tar i sin studie upp en föreställning om barnet som projekt. Hon beskriver att projektföreställningen innebär en föreställning om att vuxnas stöd är viktigt för barnets utveckling. Att utvecklingen går att styra och påverka i ett framåtstävande perspektiv (Halldén 1992:32ff). I läroplanen framgår att ”den pedagogiska verksamheten ska genomföras så att den stimulerar och utmanar barnets utveckling” (Skolverket 2011:9). Bilden blir för mig klar att läroplanen slår fast en syn på barnet som projekt där barn behöver stimulering och utmaningar för att kunna utvecklas rikt och mångsidigt. Eftersom läroplanen är bindande så tolkar jag det som att arbetet måste utgå ifrån detta synsätt vilket innebär att pedagogen på olika vis ska utmana barnen och stimulera dess utveckling. Som jag i tidigare varit inne på så har vi olika individuella förförståelser för barns utveckling och förskolans uppdrag. Men enligt mitt uppdrag som professionell så är jag bunden vid att se på barns utveckling och förskolans uppdrag utifrån den syn som läroplanen föreskriver. Jag kan inte i frågan om barns utveckling möta en förälder som har en helt annan syn på barnet halvvägs. Hur en förälder väljer att utmana eller stimulera barnet i hemmet kan jag dock inte styra över, men jag vill påstå att det ändå är avgörande för hur barnets utveckling och lärande kommer att te sig om vi har en samsyn eller ej. I de följande avsnitten kommer jag därför att reflektera kring olika faktorer som kan påverka samarbetet och hur dessa i sin tur kan komma att påverka barnet.

Fördomar och den andres fel

Jag upplever att många yrkesverksamma inom förskolan har en tendens att lägga över de meningsskiljaktigheter och konflikter som uppstår mellan föräldrar och pedagog på föräldern. Jan-Olav Hendriksen, professor i systematisk teologi och Arne Johan Vetlesen (2001), docent i filosofi båda vid Oslos universitet menar att arbetsteam kan utveckla en typ av laganda. De menar att ens moral då påverkas av gruppen och att det är gruppen som avgör vad som rätt eller fel, gott eller ont. En majoritet i gruppen väljer att gömma sig i gruppen för att slippa agera som individuella individer och på grund av det skapas istället en gemensam syn som sällan ifrågasätts (Hendriksen & Vetlesen 2001:246). I fallet med ”Rösten”, upplever jag att många av mina kollegor i efterhand föreskrev ”rösten” rollen som den inkorreakta parten i

konflikten. Det talades om ”föräldrar nu för tiden” och de bara kräver och kräver utan att egentligen förstå vad det handlar om. En kollega till mig uttryckte ”de skulle kanske komma hit och jobba en dag och se hur det är i verkligheten” en annan sa ”undrar vad de skulle tycka om jag kom till deras arbetsplats och började skrika, styra och ställa”. Just då och där så kände jag att kollegernas stöd gjorde att jag kunde sträcka lite på mig. Det fick mig att sakta börja känna att jag i alla fall inte hade gjort något fel, att vi tillsammans handlat rätt och att det var ”rösten” som var boven i dramat. För en stund fick det mig att slappna av och vila i kollegornas syn på situationen som uppstått. Jag kunde kanske gömma mig lite bakom deras åsikter och själv slippa reflektera över situationen. Gruppen hade redan avgjort att ”Rösten” hade gjort fel och jag rätt, vilket till en början kändes ganska skönt.

Familjeterapeut Jesper Juul och Helle Jensen (2009), psykolog och lektor vid The Kempler Institut of Scandinavia, menar att interpersonella relationer är oerhört komplexa. Ofta hamnar sakförhållanden i en situation som uppstår i mellanmänskliga möten i konflikt med våra moralföreställningar. Moralen kan säga oss att den som vid första anblick ser ut att vara den onda parten också är den som handlat med ont uppsikt. Varpå den som ses som mottagare av det onda handlandet tillskrivs offerrollen då denne inte till synes handlat för att förtjäna detta moraliska övertramp. Problemet med att dra dessa moraliska slutsatser är enligt Juul och Jensen att den endast gagnar själv rättfärdigheten (Juul & Jensen 2009:101). En orsak till att mina kollegor är samstämmiga kring att tillskriva ”Rösten” rollen som ”den onde” i sammanhanget kan som jag ser det vara att det vid första anblick kan tolkas som det. Att jag tillsammans med mina erfarna kollegor handlade professionellt och med ett väl grundat syfte i att genomföra de förändringar som ”Rösten” vid första anblick reagerat på, råder det kanske föga tvivel om i personalgruppen. Hur ”Rösten” däremot betedde sig var det kanske lättare att ifrågasätta ur ett moraliskt perspektiv.

En tid senare då allt övergått till att bli som vanligt igen kom jag underfund med att det ändå inte kändes som att situationen från min sida sätt var avklarad. Någonstans i bakhuvudet så ringde min mammas ord ”det är aldrig bara ens fel att två träter”. Men hur kommer det sig då att jag tillsammans med mina kollegor ändå drog den slutsatsen?

Jag och ”Rösten”- ett känsloladdat samtal

I min tidigare reflektion kring berättelsen ”förändring som väckte känslor”, så ställer jag olika hypoteser kring faktorer som kan ha påverkat ”Röstens” agerande. Nu är det dags att vända blicken mot mig själv och kritiskt granska mitt eget agerande.

Tydlighet

Lennart Siegfeldt (2011), psykolog och utbildare i frågor som berör professionalitet och kommunikation, menar att den professionella yrkesutövaren bör ha en god kompetens i att samarbeta. En yrkesutövares samarbetskompetens är enligt honom avgörande för hur man uttrycker sin information i olika relationer för att detta ska leda till ett gott samarbete som i sin tur ska leda till att uppfylla de behov som samarbetet avser (Siegfeldt 2011:50). Det är jag som professionell i förhållande till ”Rösten”, som i sammanhanget befinner sig i sin privata roll, som bör inneha denna kompetens. Det är alltså jag som ansvarar för att uttrycka olika information på ett sätt som leder till det goda samarbetet. Vad jag som pedagog har ansvar för i relationen till föräldrar tas även upp i förskolans läroplan. Enligt läroplan för förskolan ska förskolläraren och arbetslaget gemensamt ansvara för att en god relation mellan förskola och barnens familjer. Förskolan ska arbeta i ett nära samarbete med familjen och ska vara tydlig i fråga om mål och innehåll (Skolverket 2011:13). I läroplanen står det ingenting om föräldrarnas ansvar för att en god relation uppehålls vilket jag tolkar som att huvudansvaret ligger på pedagogerna när det gäller att samverkan fungerar väl. Flising (1996) et.al. anser att tydlighet är grundläggande för att föräldern ska känna tilltro till hur förskolan väljer att arbeta. Pedagogerna bör därför arbeta aktivt med att tydliggöra förskolans arbetsformer och innehåll. Att vara tydlig innebär att man förutom att visa vad man gör också förklara varför och vad man vill uppnå med arbetssättet (Flising et.al. 1996:43). Vi var förmodligen inte tillräckligt tydliga med att förklara för ”Rösten” varför vi valde att göra som vi gjorde och vad vi ville uppnå med gruppindelningen. Som jag tog upp i min tidigare reflektion kring ”Röstens” agerande, så gav vi endast ut information om gruppindelningen i form av ett gemensamt brev till samtliga föräldrar. Sådär i efterhand kan jag se att denna allmänna information inte var tillräcklig i det enskilda fallet. Jag funderar på om utgången kunnat se annorlunda ut om vi istället innan informationsbrevet gick ut, tagit oss tid att i lugn och ro låtit ”Rösten” ta del av vår reflektion. I ett sådant samtal skulle ”Rösten” kanske ha upplevt att syftet med grupporganiseringen var rimligt och hen skulle ha erbjudits möjlighet till inflytande på situationen. Var det så att vi istället valde att utgå ifrån en föreställning om att ”Rösten” redan förstod och indirekt hade godkänt vår intention, utifrån det vi talat om i utvecklingssamtalet.

Professionell, personlig, privat

Jag beskriver att jag under samtalet med ”Rösten” förstår våra olika roller i sammanhanget genom att upprepa mantrat ”jag är i min yrkesroll och rösten i sin privata roll”. Detta mantra är ett sätt för mig att hålla mig på banan, ett sätt att försöka blockera mina privata känslor i

sammanhanget. Vilket jag i efterhand kan förstå inte fungerade alltför väl. Psykologen Bengt Grandelius (1996) menar att när något känns väldigt angeläget och det dessutom känns svårt och känsligt är risken stor att man går över gränsen från det professionella till det privata. Enligt honom innebär en professionell hållning att man har inlevelse och förståelse utan att gå över till att känna kravet på att tillgodose och tillfredsställa (Grandelius 1996:6). I samtalet med ”Rösten” upplever jag att jag var mycket angelägen om att få henne att förstå hur vi tänkt gällande vårt beslut. Ju längre in i samtalet vi kom desto mer missförstådd och känslomässigt engagerad kände jag mig. Jag ville inte att ”Rösten” skulle känna som jag upplevde att hon gjorde, jag ville bara att hon skulle förstå att vi hade goda intentioner. ”Röstens” ord började sakteliga att borra sig in bakom min professionella blockad och berörde mig till slut privat. I slutet av samtalet uttrycker jag ”som jag förstår det så önskar du att ditt barn ska få vara i samma grupp som de två andra barn du talade om tidigare”. ”Rösten” svarade då att det inte behövdes. Om ”Rösten” istället hade sagt att hon prompt ville det så skulle utgången möjligen ha kommit att förändras. Jag tror nämligen att jag i det här läget var så pass personligt berörd och desperat i att försöka tillfredsställa ”Rösten”, att jag på egen hand skulle ha kunnat vara beredd att förändra det gemensamma beslut som vi i arbetslaget hade fattat. Jag kanske skulle ha sagt något i stil med ”okej, då löser vi det så att ditt barn får vara i samma grupp som sina kamrater”.

Så här i efterhand kan jag ännu minnas vilken kraftansträngning det var att försöka slå bort mina känslor och agera professionellt. När samtalet bryts beskriver jag att det inte gick att hindra tårarna. Jag funderar på om jag hade kunnat agera annorlunda i samtalet då det en professionell försvarsmur till synes inte verkade vara en väl fungerande lösning. Juul och Jensen (2009) menar att problemorienterade samtal kan upplevas som svåra för båda parter då det som blir sagt berör den andre personligt. Av tradition försöker man därför hålla sig vid ett formellt och respektfullt tonfall. De menar dock att tonfallet sällan håller fullt ut, utan att känslorna ofta sipprar igenom. Samt att de personliga övertagandena som är en förutsättning för meningsfull kontakt, bara kommer till uttryck indirekt eller döljs. Det är enligt de en god idé att pedagogen använder sig av personliga uttalanden som är både accepterande och gynnande, för att på så vis skapa en god stämning. Utan det personliga språket riskerar samtalet att bli ett icke-möte utan snarare en sammankomst mellan lärarämbetet och föräldraämbetet (Juul & Jensen 2009:189f). Vidare beskriver Juul och Jensen (2009) det personliga språket som ett språk som eftersträvar individualitet och subjektivitet i motsats till det pedagogiska språkets värderande, påpekande och vägledande karaktär (Juul & Jensen

2009:208). Kanske hade det varit bättre om jag med ett mer personligt språk och i ett annat tonfall än det formella försökt att möta ”Rösten”. Det hade kanske gjort att samtalet inte hade blivit lika laddat.

Genuint lyssnande

Jag upplever att jag i stunden blev otroligt stressad och ”tagen på sängen”, att jag var oförberedd var nog en bidragande orsak till denna stress. Hur kan då stress påverka förmågan att samarbeta? Siegfeldt (2011) menar att hörseln riskerar att ta semester i en stressad situation, då fokuserar man istället på att formulera sin egen uppfattning (Siegfeldt 2011:67). Som jag tolkar det kan alltså min egen stress i situationen ha påverkat samtalet i en negativ riktning. Jag lyssnade förmodligen inte med ett genuint intresse på vad ”Rösten” faktiskt ville få fram, och det var kanske något hen uppfattade och blev ännu mer upprörd över. Enligt Grandelius (1996) handlar ett genuint lyssnande om att vara beredd på att vidga sina vyer. Det genuina lyssnandet och en öppenhet för den andre kan enligt honom leda till att ens föreställning kan förändras (Grandelius 1996:13). Jag beskriver att jag ”likt en ninja” försöker parera det som jag upplever som verbala slag. Om stressen gör att vi fokuserar på att formulera den egna uppfattningen, kan jag se att det är just det jag gör. Känslan av att bli ställd mot väggen (som jag tar upp i min ”korta reflektion”), får mig eventuellt att känna att jag inte har någonstans att fly. Jag väljer istället att försvara mig med olika argument som talar för det beslut som fattas. ”Röstens” ord blir ett ända virrvarr i mitt huvud och mitt fokus ligger i att formulera mitt försvar. Att lyssna genuint och vara öppen för att ta in ”Röstens” åsikter finns det inget utrymme för. Siegfeldt (2011) framhåller att lyssnandet är en förutsättning för en god kommunikation. Det räcker inte med att uttala orden ”jag hör vad du säger”, dessa ord blir innehållslösa utan ett genuint intresse och att man faktiskt hört den andres åsikt (Siegfeldt 2011:67). Kulmen i samtalet, som jag ser det, kommer då jag uttrycker att jag gärna diskuterar situationen men att vi båda bör lugna ned oss. Om ”Rösten” sedan tidigare uppfattat att mitt lyssnande inte var genuint, kan detta uttalande möjligen tolkas som ett hån. ”Här talar en person om att den gärna diskuterar, när den redan bestämt sig för att den gjort rätt och vägrar ta till sig det jag säger. Nej, den här personen vill inte diskutera utan snarare slänga på luren”. Ur detta perspektiv så kan man ju förstå om ”Rösten” som dessutom redan är upprörd, blir ännu mer frustrerad och kanske till och med provocerad.

Räddningen blir som jag ser det att samtalet helt plötsligt bryts. Jag tror att avbrottet gjorde att både jag och ”Rösten” fick möjlighet att återhämta oss om så för en kort stund. Det gav kanske ”Rösten” möjlighet att reflektera över det jag sagt. Jag fick chans att i Evas famn gråta

ut de värsta spänningarna och återgå till en lite lugnare sinnesstämning. Jag påminner mig själv i dagens läge att jag aldrig vill uppleva en liknande situation igen. Som jag ser det så skulle hela situationen ha kunnat undvikas om vi bara hade varit lite tydligare med vårt syfte och legat steget före. Om jag dock hamnar i en liknande situation trots tydlighet tror jag att det bästa skulle vara att avsluta det destruktiva samtalet och istället försöka boka ett möte vid en senare tidpunkt.

När allt bara flyter på

I min reflektion över föräldraperspektivet tar jag upp en möjlig hypotes om att Klas i omställningen mellan föräldraledighet och att lämna bort sitt barn gjort att han inte uppfattade småbarnsavdelningens arbete utifrån läroplanen. Detta kan vara en möjlig hypotes men eftersom jag tidigare tog upp att läroplanen binder pedagogen till att ansvara för att samarbeta med föräldrarna kring deras barns utveckling och lärande så känner jag ett behov att belysa situationen från andra synvinklar. I dialogen med Klas så upplever jag att han inte uppfattat att småbarnsavdelningen arbetade med att stimulera barns utveckling och lärande. Det behöver givetvis inte betyda att småbarnsavdelningen inte utformat verksamheten i enighet med läroplanens mål. Om de ändå gjorde det så tolkar jag det som att de misslyckats eller undvikit att tydliggöra det för Klas. Otydligheten i förskolans uppdrag kan vara en faktor som påverkat Klas syn på storbarnsavdelningens arbete. Som jag tar upp i reflektionerna kring berättelsen ”Förändring som väckte känslor” är den bristfälliga informationen en tänkbar faktor för hur situationen uppkom. Även här brast vi i att förmedla våra mål till föräldern. Enligt Grandelius (1996) måste pedagoger vara tydliga i sitt förmedlande i frågan om mål, innehåll och arbetssätt, för att kunna möjliggöra en ömsesidig samverkan kring barnet (Grandelius 1996:17). Detta är något som även lyfts i förskolans läroplan. I läroplanen framgår att förskolan måste vara tydlig med hur och varför de arbetar som de gör för att föräldrarna ska ha möjlighet att påverka verksamheten inom ramarna för de nationella målen (Skolverket 2011:13). Som jag tidigare tagit upp så är pedagogen av läroplanen bunden att se till att en samverkan kring barnet möjliggörs och upprätthålls. Vi är också skyldiga att vara tydliga i vad våra arbetssätt konkret syftar till och vilka mål vi strävar mot att uppnå. Jag menar att jag själv, mitt arbetslag och småbarnsavdelningen brustit i vårt uppdrag med att tydliggöra detta. I följande stycke kommer jag att reflektera kring tänkbara faktorer som påverkar att informationen inte nått ut till föräldrarna.

Jag vill här återkomma till mitt tidigare resonemang där jag tar upp en förälders syn på verksamheten utifrån Markströms (2007) studie. Föräldern uttrycker att hon egentligen inte är

så insatt och att hon inte känner något behov av att reflektera så länge det ”flyter på” av rent egoistiska skäl (Markström 2007:188). Detta skulle även kunna gå att applicera på en pedagogroll, om verksamheten flyter på, varför ska man då reflektera över eventuellt framtida problem? Det var kanske bara skönt för pedagogerna på småbarnsavdelningen att det flöt på. Istället för att lägga energi på att tydliggöra verksamheten föräldrarna och på så vis möjliggöra att de skulle kunna komma med åsikter, kritik och frågor, så vilade de kanske i känslan av flyt. Det finns ett uttryck som kan beskriva vad jag här försöker nå fram till nämligen, ”väck aldrig den björn som sover”. Sandberg och Vuorinen (2007) tar upp att vad föräldrars medvetenhet och engagemang kring verksamheten kan bidra till. Med en ökad medvetenhet kan de ställa frågor som leder till att pedagogerna får nya infallsvinklar att reflektera kring. Föräldrars engagemang kan också leda till att pedagogerna blir tvungna att tänka igenom beslut som de tar i vardagen då föräldrarna intresserar sig för att höra intentionerna bakom besluten. Medvetenheten kan också leda till att föräldrarna kan påtala brister och ställa krav på verksamheten (Sandberg & Vuorinen 2007:118). I fallet med ”Rösten” så valde jag tillsammans med mitt arbetslag att skicka ut ett gemensamt informationsbrev om den nya gruppindelningen. Som jag var inne på tidigare så hade vi lagt tid på att i arbetslaget väga fördelar mot nackdelar. Att dela in grupper är som jag ser det inget man gör i en handvändning. Man behöver se till den enskilda individen men även till gruppen som helhet. Olika synvinklar behöver beaktas. När vi väl kommit överens så kändes lösningen som välgrundat och genomtänkt, beslutet var fattat och vi var redo att omsätta det i praktiken. Informationsbrevet skickades ut snabbt kanske så att vi inte skulle kunna hinna komma på ännu fler för och nackdelar. Kanske undvek vi att ge ”Rösten” en personlig information om hur vi tänkt utifrån hans enskilda barn. Kanske var vi rädda för att hen skulle bli alltför medveten om situationen, då denna medvetenhet kunde leda till att hen skulle kunna påtala brister i vår gruppindelning. En möjlig anledning till den bristfälliga informationen kan således ha haft sin grund i att vi bara ville att det skulle ”flyta på av rent egoistiska skäl”.

Flising (1996) et. al. menar att tydlighet är grundläggande för att föräldern ska känna tilltro till hur förskolan väljer att arbeta (Flising et.al. 1996:43). Att en förälder känner tilltro borde således innebära att de upplever att förskolan varit tydlig, eller? Att Klas inte hade något att invända mot och verkade känna tilltro till småbarnsavdelningen lämnade möjligen pedagogerna i en föreställning om att de varit tydliga nog. Föreställer mig att föräldern förstår vad jag är ute efter så kan det förmodligen påverka min motivation till att informera. En stark föreställning gör eventuellt att jag redan tror mig veta att föräldern kommer att förstå och

acceptera de beslut som fattas då finns inget behov från min sida att förtydliga beslutet. I fallet med ”Rösten” så upplever jag att vi föreställt oss att hen utifrån utvecklingssamtalet förstod att vår intention bland annat handlade om att skapa bästa möjliga förutsättningar för hans barn. Vi hade en föreställning om att vi var överens. Även småbarnsavdelningen utgick kanske ifrån en föreställning och trodde att Klas såg och förstod hur mycket Elin lärde sig och utvecklades i deras verksamhet. De tog kanske för givet att Klas förstod hur deras arbetssätt bidrog till Elins utveckling. Utan en tanke på att de i grund och botten eventuellt hade helt olika förståelser för hur barn lär och utvecklas. Som i mitt resonemang kring Ödmans kanin och ank bild, så kanske de var förblindade av sin egen föreställning.

Oavsett om det handlar om att undvika att ge föräldrarna information eller om att föreställa sig kunna se att man redan gett tillräcklig information så tolkar jag det som att varken jag själv, mitt arbetslag eller småbarnsavdelningen förstod att vårt agerande kunde skapa problem för samarbetet i framtiden.

Den viktiga samverkan

Tydlighet men på vilket sätt?

De tre föregående delarna har för mig synliggjort vikten av att vara tydlig i sitt förmedlande av verksamhetens mål, arbetssätt och syfte. Men vad innebär det att vara tydlig? Jag upplever utifrån min egen erfarenhet att den pedagogiska dokumentationen har fått ett starkt fäste på de förskolor jag arbetat på. Jag kommer inte djupare att beskriva vad pedagogisk dokumentation innebär. Men ett mål med den är att tydliggöra barns utveckling och lärandeprocesser. I de förskolor jag själv arbetat på så är denna typ av dokumentation till för såväl barn och pedagoger som föräldrar. Förutom den pedagogiska dokumentationen som ofta delges föräldrarna i form av bilder på barnets göranden och olika texter i form av bland annat reflektioner gjorda av barn och pedagoger med koppling till läroplanen, så förtydligas även verksamhetens innehåll, i mån om tid, i det dagliga mötet mellan föräldern, barnet och pedagogen där pedagogen med hjälp av barnet försöker lyfta hur dagen sett ut ur ett pedagogiskt perspektiv. Föräldramöten och utvecklingssamtal är ytterligare forum som är tänkta att bidra till att föräldern får syn på hur deras barns utveckling och lärande stimuleras av våra arbetssätt. Listan kan göras lång och jag upplever att jag tillsammans med mina kollegor arbetar aktivt med att verkställa våra åtaganden när det gäller att tydliggöra verksamheten för föräldrarna. I den litteratur jag läst under skrivandet av denna uppsats så blir bilden relativt samstämmig kring vilka forum som finns tillgängliga för föräldrarna och är

tänka att syftar ett förtydligande av verksamheten. Gunilla Fredriksson (1995) universitetslektor vid Linköpings universitet, institutionen för barn- och ungdomspedagogisk utbildning, beskriver i sin artikel hur en förskola i hennes studie arbetar kring området. Några delar hon tar upp är att föräldrarna erbjuds att lämna skriftliga önskemål på verksamhetens innehåll, vilket sen ligger till grund för pedagogernas planering. De erbjuder även föräldramöten, informationshäften, tidningar och så vidare. Allt i väl genomtänkt struktur med syftet att medvetandegöra verksamheten för föräldrarna (Fredriksson 1995:91ff). Det förefaller för mig som tydligt att många förskolor tar sitt uppdrag på allvar och jag tvivlar inte på att engagemanget verkar för att verksamheten tydliggörs ur ett föräldraperspektiv. Jag tvivlar inte heller på att denna tydlighet också gör att föräldrarna engagerar sig mer och känner sig välkomna att ställa frågor och vara delaktiga i verksamheten. En tanke som dock slagit mig är att denna typ av tydlighet också gör att samverkan blir väldigt styrd från förskolans håll. Jag ser en risk i att allt det som föräldern får ta del av blir enkelspårigt och endast utgår från det sätt som pedagoger på den egna förskolan tolkar uppdraget. Som jag ser det så arbetar pedagogerna således aktivt med att skapa en gemensam referensram kring hur uppdraget ska utföras och vilka fina resultat de ser i barngruppen. Leder detta tydliggörande av mål, arbetssätt och resultat verkligen till att föräldern får möjlighet till reellt inflytande?

Juul och Jensen (2009) menar att den traditionella förståelsen av relationen mellan pedagog och förälder än idag allt för ofta ses som ett möte mellan expert och icke-expert. De talar om att det inom den modernistiska världsbilden existerar mer eller mindre universella sanningar, dessa sanningar är grundade i tänkande och forskning. De som kallas experter känner till sanningen inom ett område medan icke-experten således inte känner till den. Detta leder till en ojämlikhet i förhållandet mellan de. I den postmoderna världsbilden finns däremot olika sanningar som förhandlas fram och formuleras av deltagarna (Juul & Jensen 2009:169ff). Som jag ser det kan tydliggörandet av verksamheten i de former jag tagit upp här ovan, trots att intentionerna är goda, riskera att leda en presentation av sanningen, nämligen pedagogernas. Som jag tolkar det kan detta ha att göra med att pedagogerna ser sig i en typ av expertroll vilket Juul och Jensen (2009) tar upp. De menar att motivationen hos pedagogen tyvärr ofta kommer att handla om att sälja sin ”sanning” till föräldern. Förälderns ”sanning” är man däremot inte intresserad av eller benägen att ta på allvar. I sin föreställda expertroll håller man fast vid att den egna sanningen är den enda rätta (Juul & Jensen 2009:115f).

Tidigare i uppsatsen tog jag i en reflektion kring hur jag upplever att min egen förförståelse påverkar mina möjligheter att utöva reellt inflytande över mina barns förskola. Jag känner att

jag genom att ge konstruktiv kritik och en annan syn på hur läroplanens mål kan tillämpas också kunnat påverka mina barns förskolevistelse. Kunde Klas göra det? Kanske men det är nog svårt när en eventuell expert redan bestämt att arbeta med styrda projektgrupperna varje förmiddag. Om Klas påtalar att han inte är nöjd med förskolans arbetssätt mot bakgrund av att han inte vill lämna innan nio, så blir det kanske svårt att få till en förändring. Pedagogerna är kanske inte villiga att organisera om verksamheten för den sakens skull. Om Klas däremot skulle påtala att han förstår att de arbetar efter uppdraget och att han förstod att man kan arbeta på andra sätt, då han läst läroplanen och sett att där inte finns någon konkret förklaring på hur målen ska verkställas, så hade han kanske tillsammans med pedagogerna kunnat hitta en annan lösning på problemet. Nu menar inte jag att en förälder har möjlighet eller att de ens bör hitta lösningar till oss, då hen inte har någon utbildning på området. Jag tror dock att pedagogerna skulle vara mer benägna att förändra arbetssätten om de blev ifrågasatta utifrån uppdraget.

Min egen uppfattning ur en yrkesroll är att jag inte vill bli sedd som en personal på en serviceinrättning. Jag vill bli sedd som pedagog med ett viktigt uppdrag. För mig hade det känts lättare att ta kritik om den grundade sig en viss förståelse för uppdraget. Detta är kanske något som jag skulle kunna bli tydligare med. Juul och Jensen (2009) menar att i ett lyckat samtal är parterna likvärdiga. I en likvärdig dialog strävar man efter att samspela med samtalsparten och ställer frågor, man är öppen för att ta in den andres sanning (Juul & Jensen 2009). I min tidigare reflektion kring samtalet med Klas beskriver jag det som att jag ser vårt samtal som en dialog mellan två människor där vi kan berika varandra. Det kanske skulle gynna samverkan om jag såg vårt samarbete på det här sättet. I introduktionen av verksamheten kanske det skulle ingå att såväl jag som föräldern i ett samtal satte ord på vad var och en hade för förväntan på samarbetet och hur vi skulle gå till väga, för att det skulle gynna samtliga parter. Jag tänker att samtalet skulle sträva mot en öppenhet där det genuina lyssnandet skulle vara en viktig ingrediens. I ett sådant samtal skulle jag ha möjlighet att tydliggöra min syn på samverkan, att jag anser den som viktig och varför samt att samverkan är en del av uppdraget, samtidigt som föräldern skulle kunna förmedla sin bild av samarbetet. Vi skulle kunna lyfta det som vi kunde se som framtida hinder. Jag skulle utifrån mina erfarenheter kunna ta upp att vi någon gång under barnets förskoletid förmodligen skulle tycka olika men att jag hoppas att vi ändå kunde enas om att utgå ifrån att vi båda har goda intentioner. Att jag önskade att vi därför kunde försöka bemöta varandra med respekt. Inför ett sådant samtal skulle jag kunna önska av föräldern att denne skulle läsa igenom läroplanen

så att vi utifrån den skulle kunna förtydliga delar som intresserade hen. Vi skulle kunna dokumentera det vi kom fram till och använda oss av dokumentet som ett underlag som vi sedan skulle kunna återvända till i exempelvis utvecklingssamtal. Detta för att stämma av om våra idéer fungerade som det var tänkt eller om vi upplevde ett behov av att revidera något. Jag tänker att tydlighet inte bara behöver handla om att förmedla min egen sanning på ett välpaketerat sätt. Tydlighet i ett samarbete handlar kanske snarare om att de samarbetande parterna behöver komma fram till vad samarbetet betyder och hur detta ska se ut mellan de.

Samarbete ur ett barnperspektiv

För att samverkan ska gynna barnets utveckling, lärande och trivsel i förskolan krävs enligt min mening att föräldrar och pedagoger sitter på samma tåg och är överens om målet med resan. Det som är viktigt att komma ihåg är dock att vi åker med tåget av olika anledningar. Jag som pedagog är ute på arbetsresa och föräldern reser i privata ärenden (jmf. Flising et. al. 1996:14). Vi är dock reskamrater på denna långa resa. Om vi lämnar kvar en förälder på perrongen så tror jag att denna med hela sitt känsloliv direkt eller indirekt kommer att visa sitt missnöje för barnet. För att förtydliga mitt resonemang ska jag gestalta några fiktiva scenarier utifrån mina berättelser. Jag börjar med ”Förändring som väckte känslor”. Låt säga att vi inte rätt ut situationen att föräldern aldrig uttalat att hen ändå tillslut accepterade vårt beslut och sagt att den litade på hur vi delade in grupperna. Hur hade då dialogen mellan föräldern och barnet sett ut hemma?

Scenario: Barnet uttrycker sitt missnöje över att inte fått vara med sina ”bästa kompisar” under dagen. Föräldern svarar med att den förstår barnets situation men att denna inte kan göra något åt saken. ”Det är fröknarna som har bestämt det förstår du” uttrycker den. ”Jag förstår att du är ledsen du som brukar ha så roligt med kompisarna”. Senare på kvällen när barnet ser på tv så sitter föräldrarna i rummet intill och diskuterar sitt missnöje över pedagogernas beslut och hur ledset barnet verkar.

I fallet med Klas så uttryckte han bland annat ett missnöje över att han var tvungen att passa en tid, som inte samstämde med hans arbetsschema. I kombination med hans som jag tolkar det negativa inställning till förskolan som skola, funderar jag på hur hans och Elins mornar lät.

Scenario: Klas och Elin stormar ned för trappan. Klas slänger en blick på klockan, ”redan fem i nio”, tänker han. Han känner hur stressen gör att irritationen växer inom honom. ”Fan att de

ska ha de där jävla grupperna, vad ska det vara bra för?”, slänger han ur sig innan han och Elin slänger sig in i bilen. På vägen till förskolan är Klas spänd, sur och stressad...

Jag funderar på hur dessa två scenarier påverkar barnens förutsättningar att kunna utvecklas och lära. Flising (1996) et.al. menar att föräldrarna alltid har en särställning hos barnet. Det är de som utformar barnets grundläggande inställning om sig själva (Flising et.al. 1996:31). Jag vill påstå att föräldern inte bara grundlägger barnets självsyn utan också att de påverkar barnets inställning till sin omvärld. Vidare menar Flising et.al. att skolforskning har visat på att föräldrars attityder har stor betydelse för hur barnet lyckas i skolan. Elevers studieförmåga påverkas positivt av föräldrars intresse, uppmuntran samt positiva syn på utbildning (Flising et. al. 1996:83). Detta borde som jag tolkar det även kunna gälla i förskolan. En negativ inställning borde således kunna leda till motsatsen, att studieförmågan påverkas negativt. I de två scenarierna är föräldrarna av olika anledningar negativt inställda till hur förskolan valt att arbeta. Detta kommer som jag ser det också kunna komma att påverka barnet, som kanske ser verksamheten som negativ. Jag kan tänka mig att ”Röstens” barn riktar in sig på att hen vill leka med sina ”bästa kompisar” istället för att ge den nya gruppen en chans. Klas dotter kanske också ser morgonens projektgrupper som något negativt och på så sätt hindras från att medverka med ett genuint engagemang och intresse. På så vis tror inte jag att några av dessa barn kommer kunna utvecklas och lära i dessa sammanhang, åtminstone inte i den utsträckning som pedagogernas tanke var. Det kan också påverka hur vida barnen känner trivsel i förskolan. Föräldrarnas negativa attityd och våra meningsskiljaktigheter kan som jag ser det också leda till att barnet inte vill gå till förskolan. Vilket i sin tur kanske leder till ett ännu större missnöje över verksamheten, ytterligare konflikter och större svårigheter att reparera förtroendet mellan förskolan och hemmet.

För mig blir det tydligt att samverkan mellan pedagoger och föräldern, är en nödvändighet för att barnet ska få goda förutsättningar för att kunna utvecklas och lära. Om jag bjuder in föräldern så att den känner att den har en mycket betydande roll i samarbetet, kan denna samverkan som jag ser det leda till att underlätta mitt arbete och verka oerhört positivt på utveckling, lärande och trivsel ur ett barnperspektiv.

Slutord

Denna essä har för mig varit som att bygga ett komplicerat pussel av olika perspektiv. Jag känner att den har öppnat mina ögon för ett annat sätt att se på samverkan. Samverkan mellan föräldrar och pedagog var innan denna uppsats inget nytt fenomen för mig. Jag har under mina år som yrkesverksam upplevt både väl fungerande samarbeten med föräldrar men även mindre gynnsamma. Under min utbildning på Södertörns Högskola har jag även kommit i kontakt med viss litteratur där fenomenet berörs. Trots både praktiska och vissa teoretiska erfarenheter så är det först nu som jag upplever att jag snuddar vid att inse vikten av samverkan för det enskilda barnets utveckling, lärande och trygghet. Jag har tidigare sett samverkan främst som en av läroplanen tillskrivet åtagande.

Att skriva denna essä har fått mig att öppna ögonen för att samverkan med föräldrarna är något annat än bara en styrd arbetsuppgift. Jag har börjat inse att samarbetet är en förutsättning för att det pedagogiska arbete jag utför ska kunna gynna barnen i den utsträckning som jag vill att det ska göra. Utifrån min reflektion upplever jag att det blir lite som att kasta pärlor åt svinen att inte ha föräldrarna med på tåget. Hur väl genomtänkt verksamheten än må vara eller hur kompetent jag som pedagog än är, så kommer barnen ändå påverkas av relationen mellan sina föräldrar och förskolan.

Under skrivandes gång har jag genom mitt reflekterande kommit till insikt om att det finns oändligt många faktorer som kan påverka det viktiga samspelet mellan yrkesverksam och förälder. Några av dessa är vilken information som når föräldern, på vilket sätt den förmedlas samt våra individuella föreställningar. Jag upplever att jag insett att samverkan förmodligen inte heller kan byggas på enbart information utan att det likvärdiga samtalet också måste värdesättas. Tydlighet i vad vi förväntar oss av varandra och att respektera olika sanningar anser jag utifrån min reflektion vara en grundläggande förutsättning för att få samspelet att fungera konstruktivt.

Frågan som dock kvarstår är om mina tankar går att verkställa i praktiken. Jag känner dock att de tankar jag fått med mig kommer att bidra till att jag i framtiden kommer att lyfta upp föräldrasamverkan mycket mer tillsammans med mina kollegor. Jag vill i framtiden skapa en kritisk diskussion kring ämnet, vilket jag hittills saknat.

Litteratur

Alsterdal, Lotte (2014). ”Essäskrivande som utforskning”. I: *Konst och vetenskap. Essäer om estetiska lärprocesser*, Burman, Anders (red.).

Stockholm: Södertörns högskola

Burman, Anders (2014). ”Dewey och den reflekterade erfarenheten” I: Burman, Anders (red.) *Den reflekterade erfarenheten: John Dewey om demokrati, utbildning och tänkande*

Stockholm: Södertörns högskola

Flising, Lisbeth, Fredriksson, Gunilla & Lund, Kjell (1996). *Föräldrakontakt: en bok om att skapa, behålla och utveckla ett gott föräldrasamarbete: en handbok.*

Stockholm: Informationsförlaget

Fredriksson, Gunilla (1995). ”Föräldrasamarbete i förskolan” I: Arneberg, Per & Ravn, Birte (red.) *Mellan hem och skola: en fråga om makt och tillit.*

Stockholm: Liber utbildning

Fromm, Erich (1993). *Flykten från friheten*. 4. utg.

Stockholm: Natur och kultur

Grandelius, Bengt (1996). *Samtalsmetodik i förskolan.*

Stockholm: Förskolans förlag

Halldén, Gunilla (1992). *Föräldrars tankar om barn: uppfostringsideologi som kultur.*

Stockholm: Carlsson

Hammarén, Maria (2005). *Skriva: en metod för reflektion*. 2. uppl.

Stockholm: Santérus

Hartman, Sven G. (2012). *Det pedagogiska kulturarvet: traditioner och idéer i svensk undervisningshistoria*. 2., [rev] utg.

Stockholm: Natur & kultur

Havnesköld, Leif & Risholm Mothander, Pia (2009). *Utvecklingspsykologi*. 3., [helt omarb., och uppdaterade] uppl.

Stockholm: Liber

Henriksen, Jan-Olav & Vetlesen, Arne Johan (2001). *Etik i arbete med människor*. 2., [rev.] uppl.

Lund: Studentlitteratur

Juul, Jesper & Jensen, Helle (2009). *Relationskompetens i pedagogernas värld*. 2. uppl.

Stockholm: Liber

Markström, Ann-Marie (2007). *Att förstå förskolan: vardagslivet institutionella ansikten*

Stockholm: Studentlitteratur

NE Nationalencyklopedin, samverkan, (elektronisk) Tillgänglig:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/samverkan> (2015-04-14)

Sandberg, Anette & Vuorinen, Tuula (2007). *Hem och förskola: samverkan i förändring*. 1. uppl.
Stockholm: Liber

Siegfeldt, Lennart (2011). *Vad förväntas av de professionella?: om att kommunicera professionellt i allmänhet och i chefsrollen i synnerhet*. 1. utg.
Malmö: Lennart Siegfeldt

Sjöbäck, Hans (1984). *Psykoanalytisk försvarsteori*. 2., utök. uppl.
Lund: Studentlitteratur

Skolverket (2011). *Läroplan för förskolan - reviderad 2010*
Stockholm: Fritzes

Strander, Kerstin (1997). *Jag är glad att jag gick på dagis: fyrtio ungdomar ser tillbaka på sin uppväxt* (elektronisk)
Tillgänglig: <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:184896/FULLTEXT01.pdf> (2015-04-26)

Ödman, Per-Johan (2007). *Tolkning, förståelse, vetande: hermeneutik i teori och praktik*. 2., [omarb.] uppl.
Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Övrigt

Försäkringskassans hemsida för information om föräldrapenning
https://www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/foralder/barnet_fott/foraldrapenning/om_foraldrapenning?Om_foraldrapenning

Martin Korpi, Barbara (2006). *Förskolan i politiken: om intentioner och beslut bakom den svenska förskolans framväxt*
Stockholm: Utbildnings- och kulturdepartementet, Regeringskansliet